

Jong Geleerd 7: Paulus – een gemeenschapscrisis

Voorlezing uit een brief van Paulus aan de ekklesia van Korinthe

Wat de geestesgaven betreft, broeders-en-zusters,
wil ik jullie niet onwetend laten.
Jullie weten dat je, toen jullie nog gojiem waren,
je als blinden liet drijven naar idolen die geen stem hebben.
Daarom laat ik jullie weten:
niemand die het woord spreekt door de geest van God, zegt:
'Vervloekt is Jezus';
en niemand kan zeggen:
'Jezus is heer',
tenzij door de heilige geest.
Er zijn verschillende gaven,
maar het is een en dezelfde geest.
Er zijn verschillende bedieningen,
maar het is een en dezelfde heer.
Er zijn verschillende werken,
maar het is een en dezelfde God
die alles in allen bewerkt.
In ieder van ons openbaart zich de geest,
tot welzijn van allen.
Aan de een wordt door de geest een woord van wijsheid gegeven,
aan de ander woorden van wetenschap uit kracht van dezelfde geest.
Aan een derde vertrouwen, door dezelfde geest.
Aan weer een ander het vermogen om ziekten te genezen
door de geest die een is.
Aan de een werking van krachten,
aan de ander de profetie.
Aan de een onderscheiding van geesten,
aan de ander het vermogen tongentaal te spreken,
aan een derde hoe de tongentaal verstaan moet worden.
Dit alles bewerkt een en dezelfde geest
die ieder afzonderlijk gaven toebedeelt
zoals hij dat wil.
Zoals het lichaam een is en vele ledematen heeft
en alle leden van het lichaam, hoeveel het er ook zijn,
één lichaam vormen,
zo is ook de Messias.
Door één geest zijn wij allen gedoopt om één lichaam te worden,
Joden én Grieken, slaven én vrijen -
wij allen zijn doordrenkt van één geest.
Het lichaam is niet één lichaamsdeel,
het bestaat uit vele ledematen.
Zegt de voet:
'Ik ben geen hand, dus hoor ik niet bij het lichaam' -
hoort hij daarom niet bij het lichaam?
Zegt het oor:
'Ik ben geen oog, dus hoor ik niet bij het lichaam' -
hoort hij daarom niet bij het lichaam?
Als heel het lichaam oog was,
waar zou dan het gehoor zijn?
Als het helemaal gehoor was,

waar zou de reuk zijn?
Maar God heeft de ledematen stuk voor stuk geplaatst in het lichaam
zoals hij het wilde.
Als zij alle één lichaamsdeel waren,
waar was dan het lichaam?
Maar nu zijn er vele ledematen
en die vormen één lichaam.
Het oog kan niet zeggen tot de hand:
'Ik heb je niet nodig';
het hoofd kan niet zeggen tot de voeten:
'Ik heb je niet nodig'.
Sterker nog: de ogenschijnlijk minste leden van het lichaam zijn onmisbaar
en die ledematen die wij minder eerbaar vinden,
bejegenen wij met groter eer
en onze weinig edele ledematen met nog groter eer -
onze edele ledematen hebben dat niet nodig.
Dus: God heeft het lichaam zo samengesteld
- waarbij hij meer eer gaf aan wat tekort kwam -
dat er geen scheuring is in het lichaam,
maar de ledematen eendrachtig zorg dragen voor elkaar.
En als één lichaamsdeel lijdt,
lijden alle lichaamsdelen mee.
En als één lichaamsdeel wordt geëerd,
delen alle lichaamsdelen in die vreugde.
Dus: jullie zijn lichaam van Messias
en ieder afzonderlijk een lichaamsdeel.

1 Korintiërs 12

Toespraak

Paulus is een moeilijk te begrijpen schrijver. In deze toespraak wil ik dan ook geen poging doen om hem in één keer helemaal te begrijpen. Wél een poging om te vertellen wat mij bijblijft uit de bestudering van Paulus.

1. Misverstanden over Paulus

Er zijn een hoop misverstanden aan Paulus gaan kleven in de loop der eeuwen. In het jongerenleerhuis waren veel mensen blanco wat betreft hun kennis over Paulus, maar wát hij aan associaties opriep waren dan ook meteen homofobie en teksten over vrouwen die hun mond moeten houden in de ekklesia. Die misverstanden kunnen we hier en nu niet even snel de wereld uit helpen. Maar we kunnen wel proberen, zoals met elke tekst in de bijbel, de brieven van Paulus te verstaan binnen de context waarin ze geschreven zijn.

Het verhaal van Paulus is waarschijnlijk wel bekend: als fanatieke farizeeër, schriftgeleerde, werd hij op een bepaald punt in zijn leven flink geraakt door de messiaanse boodschap van de Jezusbeweging, die hij aanvankelijk fanatiek bestreed. Maar na een lichtflits uit de hemel voelde hij zich plotseling geroepen om die beweging even fanatiek te gaan steunen. Paulus realiseerde zich dat er recht gedaan moest worden aan álle slachtoffers van de toenmalige wereldorde, het Romeinse imperialisme, een systeem dat het leven onmogelijk maakte voor niet alleen joden, maar voor alle volkeren.

Paulus wilde de messiaanse bevrijdingsbeweging die met Jezus in gang gezet was, van een kleine joodse sekte naar een universeel niveau tillen. Als alle volkeren in eenheid streven naar gerechtigheid, dan zouden, kort gezegd, groot machtsvertoon en het heersen door middel van 'dood en verderf' niet meer het laatste woord hebben.

Hij bedacht een briljante metafoor, een beeld van die messiaanse bevrijder: die gekruisigde, en misschien wel in sommige ogen 'mislukte' messias-Jezus, zou – allereerst – moeten opstaan in de ekklesiagemeentes, als het begin van een nieuwe mensheid. De messias kan alleen maar opstaan als de ekklesia's bestaan uit mensen die proberen te worden zoals hij, en waar recht wordt gedaan aan iedereen, jood of niet-jood, slaaf of vrije, man of vrouw. Eenheid in verscheidenheid. En dat maakt Paulus dus allerminst een vrouwenhater, een antisemiet of zelfs homofob.

2. De brieven van Paulus

Behoorlijk ambitieus, die Paulus. Hij begon over vele grenzen heen te reizen en stichtte op verschillende plaatsen in Klein-Azië, Griekenland en Italië kleine ekklesiagemeentes. En in die vers gestichte ekklesia's moest hij al snel brandjes blussen. Daarover gaan zijn brieven voor een groot deel. Hij schrijft die in reactie op vragen en problemen die ontstaan, en probeert duidelijk te maken waar het volgens hem over moet gaan in de omgang met elkaar. Daarbij gaat hij soms behoorlijk fel tekeer: hij zoekt naar verschillende strategieën om zijn punt te maken, doet scherpe uitspraken en neemt vaak een lijnrecht tegenovergesteld standpunt in van de problemen of vragen waarop hij reageert.

Een van zijn mooiste en bekendste teksten is die uit zijn brief aan de ekklesia van Korinthe, die we zojuist gelezen hebben. Hij roept hier het beeld van 'het lichaam van de messias' op. Blijkbaar waren er in die ekklesia sommige 'ledematen' die zich heel wat meer voelden dan de anderen.

Maar, zegt Paulus, of iemand nou een oor, een oog, een hart of een kleine teen is, iedereen heeft zijn eigen talenten en zijn eigen plaats in het geheel, en zou daarin volstrekt gelijkwaardig moeten zijn. Dát is de 'geest van God' waar Paulus over spreekt, zo zou 'het lichaam van de messias' moeten werken.

3. Paulus als revolutionair

En daarmee ontwaren we in zijn brieven een beeld van Paulus als revolutionair. Hij was een gedreven maatschappijvernieuwer, hij dacht over grenzen heen en schopte tegen scheidsmuren, of die nu etnisch, economisch of gender-gerelateerd waren. Hoe bizar eigenlijk, dat door de eeuwen heen juist vaak, in naam van de teksten van Paulus, een wereldorde van machtsvertoon en onderdrukking gerechtvaardigd werd.

Paulus was zijn tijd ver vooruit. En hij is onze tijd ook ver vooruit. Eenheid lijkt nog ver te zoeken. Europa is bezig een soort eenheid te vormen, maar dat is meer een soort economisch machtsmodel om zich staande te houden tegenover Amerika en China. Het is nog lang geen organisch geheel waar ieder land zijn eigenheid en waardigheid behoudt. Grenzen worden verstevigd met meer regels en meer grensbewaking, tegen het binnenkomen van ongewenste vluchtelingen, om zoveel mogelijk de eigen welvaart te beschermen. Overal worden grenzen opgetrokken tussen mensen, in hokjes geplaatst als christen en moslim, Oekraïens en Russisch, Israëliet en Palestijn, Nederlander en Marokkaan. Zelfs in de kleinste ekklesia vandaag wordt er wel eens in zulke hokjes gedacht, en zegt het oog soms tegen de hand: 'ik heb je niet nodig'.

4. Regels versus geloof dat verbindt

Onze staatssecretaris van Veiligheid en Justitie Fred Teeven waarschuwde afgelopen week bij het interviewprogramma *Eén op Eén* voor steeds grotere groepen Syrische en Eritrese vluchtelingen die zich naar Nederland begeven. Hij vindt het belangrijk dat er onderzoek gedaan wordt naar mensensmokkelaars, zodat dat bestraft kan worden en de stroom vluchtelingen hopelijk afbuigt. Verder vindt hij het vooral belangrijk dat de landen waar de meeste vluchtelingen binnenkomen, zich eens aan de Europese regels gaan houden, dan kan het allemaal veel makkelijker gecontroleerd worden.

Prima dat Fred Teeven zich bezighoudt met regels, cijfers, onderzoeksresultaten en bedragen hoeveel een asielzoeker in Nederland per jaar kost. Maar missen we met een

dergelijke aanpak niet waar het werkelijk om gaat? Zien we nog de mensen achter de cijfers? Draagt regelgeving dan nog bij aan 'eendrachtig zorg dragen voor elkaar' en 'meer eer geven aan wat tekortkomt'?

Paulus had zich waarschijnlijk omgedraaid in zijn graf. Vanuit Paulus' achtergrond in de joodse Thora waren regels er in beginsel niet om je aan te houden, maar om je te verhouden tot andere mensen; op een rechtvaardige, liefdevolle manier. Voor Paulus was het geloof in de Thora en in de messias, niet iets om van alles te controleren en grip te krijgen op het leven. Als het geloof iets met je doet, dan daagt het je juist uit om over bestaande grenzen heen te kijken, over je eigen beperkingen, zelfs over je eigen mogelijkheden. Alleen dan kan de nieuwe, andere samenleving ontstaan.

5. Het doorgaande experiment

Bijvoorbeeld door de weinige Israëliërs die deze week samen met de Palestijnen de 'Nakba' herdenken, de Palestijnse benaming voor hun massale vlucht uit Israël in 1948. In Israël gaat die herdenking vrijwel onopgemerkt voorbij, maar de Israëliëse organisatie Zochrot probeert sinds twaalf jaar Israëliërs hierbij te betrekken en heeft nu zelfs een *app* gemaakt, zo stond deze week in Trouw. De 'iNakba' zet de verdwenen Palestijnse dorpen niet alleen letterlijk maar ook figuurlijk 'op de kaart', op een interactieve manier. Met als achterliggende gedachte: 'Israëliërs moeten hun geschiedenis kennen en hun verantwoordelijkheid erkennen.' De *app* roept uiteraard ook veel weerstand op, met name omdat 'erkenning' voor de organisatie ook inhoudt: steun aan terugkeer van Palestijnse vluchtelingen. En toch is er groeiende belangstelling. De oprichter van Zochrot zegt: "Elke dag krijgen we telefoontjes en mails van Israëliërs die bijvoorbeeld willen weten, als ze gaan verhuizen, of de nieuwe plek niet 'afgepakt' is". Op de vraag wat dit voor hem betekent, zegt hij: verbondenheid. Hij heeft de geschiedenis letterlijk onder zijn voeten en, via zijn iPhone, in zijn hand.

Op sommige momenten ontstaan er stukjes van die nieuwe samenleving, dat messiaanse lichaam. Het revolutionaire experiment wat Paulus in gang zette, is gewoon een experiment wat nog steeds gaande is, en wat steeds in nieuwe vormen aan de tijd kan worden aangepast. Mee-geloven en mee-denken met Paulus, houdt in dat we hierin blijven volharden door alle eerdere mislukkingen heen. En dat we altijd, op elk moment, opnieuw onderzoeken hoe we ons kunnen verbinden in plaats van ons afsluiten. Ook al is er misschien niet meteen een pasklaar antwoord op te vinden. Over elke nieuwe situatie in de omgang met anderen, of dat nu in een ekklesia, een bedrijf, of in Europa is, kan je – bij wijze van spreken – een nieuwe brief schrijven, en daarbij mag je af en toe best tekeer gaan en je kwaad maken.

Want die boodschap om één van ziel te worden, moet steeds herhaald worden, op het irritante af. Zo fanatiek als Paulus dat deed. Anders blijven we praten over regels en cijfers en vergeten we waar het echt om gaat: hoe maken we samen een rechtvaardige wereld voor alle mensen? Hoe lossen we de tweedeling, die in de maatschappij bestaat, op? Met andere woorden: hoe hebben we lief? Ook buiten deze zondagochtend en buiten deze muren?

Een handleiding van hoe die liefde zou moeten uitwerken, heeft Paulus in zijn volgende brief bijgevoegd. We hebben het gezongen, en eigenlijk klinkt het vanzelfsprekend: 'Liefde is ruimte geven, tijd laten, goedheid, geduld. Liefde is niet kleinzielig, jaloers, hebzuchtig. Liefde laat zich niet gelden, ijdel, grof, ongenaakbaar. Wie liefheeft is niet belust op zichzelf.' Als ik geen liefde heb, ben ik niets. Liefde is het allerbelangrijkste, daarmee begint het. Het is een intentie die uiteindelijk niet in regels, brieven of bijbels vast te leggen is. Maar dat we er ons aan willen blijven committeren, moeten we blijven uitspreken en uitzingen.

Moge het zo zijn.